

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного процесу

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
до 150-річчя від дня народження
Є. В. Васьковського**

*м. Одеса,
8 квітня 2016 року*

Одеса
«Юридична література»
2016

Крилова О. В.

*доцент кафедри цивільного, адміністративного
та фінансового права Інституту права ім. В. Сташиса
Класичного приватного університету м. Запоріжжя*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ НА ЛІКАРСЬКУ ТАЄМНИЦЮ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

В цивільно-правовій літературі будь-яке дослідження взаємовідносин лікаря і пацієнта не обходить таку актуальну і складну проблему етичного і правового регулювання медичної діяльності як забезпечення права пацієнта на лікарську таємницю. Так, у працях відомих українських і зарубіжних учених-юристів Ю. Сергєєва, А. Громова, С. Бартоша, Й. Турак, А. Н. Савицької і учених-медиків П. Назар, Ю. Віленського, В. Тихоненка, М. Яровинського, В. Ігнатієва проблема збереження лікарської таємниці розглядалася під різними кутами зору. Медична та юридична практики знають багато прикладів негативного впливу розголошення відомостей, отриманих при наданні медичних послуг як на окрему людину, так і на інтереси всього суспільства.

Право на збереження в таємниці даних про стан здоров'я фізичної особи передбачає утримання від поширення відомостей не тільки про діагноз, але і про сам факт звертання за медичною допомогою, інших відомостей, отриманих при медичному обстеженні. Вони можуть стосуватися як фізичного стану особи, так і подій її особистого життя. Не підлягають розголошенню: дані про саму хворобу, функціональні особливості організму, фізичні недоліки, шкідливі звички, особливості психіки, майновий стан, коло знайомств та інтересів, обставини, що передували захворюванню або спровокували його і т. ін.

Кожна людина має право на таємницю особистого (приватного) життя, але серед інших прав, право на лікарську таємницю є особливим. На відміну від багатьох інших «приватних» прав, воно закріплене у положеннях Цивільного Кодексу. Так, за ст. 286 Цивільного кодексу України (далі — ЦК), яка проголошує право на таємницю про стан здоров'я, фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні. Забороняється вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи. Разом з тим, у разі виникнення будь-якої суперечки, незалежно від того, стосується вона правовідносин з надання медичних послуг, або пов'язана з іншими обставинами,

в судовому засіданні може виникати питання про необхідність розголошення лікарської таємниці. Якщо відомості про факт звернення за медичною допомогою, діагноз, стан здоров'я та методи лікування фізичної особи становлять предмет дослідження в цивільній справі, то вони, беззаперечно мають бути надані суду для дослідження та оцінки поряд з іншими доказами. Так, вочевидь у справі про відшкодування шкоди, завданої неналежним лікуванням або іншими порушеннями договору про надання медичних послуг, позивач має зазначити у позові, відповідно до положень ст. 119 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК), зміст позовних вимог, викласти обставини якими він обґрунтовує свої вимоги та зазначити докази, що підтверджують кожну обставину. Тож звертаючись за судовим захистом, позивач вимушений обмежити себе у прихованні відомостей про стан свого здоров'я та інші обставини, що складають лікарську таємницю. Більш того, у разі виникнення спору з приводу належності лікування, до участі в справі можуть бути залучені інші особи (свідки, експерти тощо), яким відомі обставини справи та які, в силу свого статусу, обізнані про ті чи інші обставини особистого життя позивача.

Але крім таких справ, які пов'язані з суперечками у взаємовідносинах в системі «пацієнт» «лікар» «медичний заклад», є безліч інших справ, де обставини, пов'язані зі станом здоров'я та лікуванням, мають суттєве значення для розгляду справи. Так, у справах про визнання особи недієздатною або обмежено дієздатною, про відшкодування шкоди, завданої життя та здоров'ю людини будь-якими іншими неправомірними діями, без дослідження питання про стан здоров'я розгляд справи ускладнений, або взагалі неможливий. Наприклад, від важкості захворювання, тривалості лікування та ступеню фізичних страждань, може залежати розмір відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

В деяких випадках, стан здоров'я не становить предмет дослідження в цивільному процесі, проте відомості про нього стають безпосередньо відомими учасникам процесу у зв'язку з реалізацією інших прав. Так, за ст. 169 ЦПК суд відкладає розгляд справи у разі першої неявки в судові засідання сторони або будь-кого з інших осіб, які беруть участь у справі, оповіщених у встановленому порядку про час і місце судового розгляду, якщо вони повідомили про причини неявки, які судом визнано поважними, а також у разі першої неявки без поважних причин належним чином повідомленого позивача в судові засідання або неповідомлення ним про причини неявки, якщо від нього не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності; Хвороба є поважною причиною, яка може зумовити неявку, але, вимагаючи відкладення розгляду

справи, особа має повідомити суд про хворобу, а отже розкрити лікарську таємницю.

У положеннях ч. 1 п. 2 та 3 ст. 169 ЦПК не зазначено, що хвороба або інший фізичний стан здоров'я, який унеможливорює явку до суду, мають бути підтверджені медичними довідками. З огляду на це, узгоджуючи розуміння положень цієї статті з положеннями ст. ст. 286 та 301 ЦК, можна зробити висновок, що особа, зазначена у ч. 1 п. 2 та 3 ст. 169 ЦПК не зобов'язана подавати довідку про стан здоров'я, а лише має повідомити суд про наявність поважної причини, зазначивши, що така причина обумовлена станом здоров'я.

Уявляється, що в такому разі суд позбавлений можливості вимагати довідку про стан здоров'я, позаяк на відміну від інших поважних причин (відрадження, знаходження за межами міста тощо), відомості про хворобу (або навіть про звернення за медичною допомогою) можуть бути утаємничені особою.

Отже вимагання довідки про хворобу або про звернення за медичною допомогою в такому разі може становити порушення прав людини.

Виходячи з того, що в кожному з випадків, наведених у ч. 1 п. 2 та 3 ст. 169 ЦПК йдеться лише тільки про першу неявку до суду, то відкладення справи без надання відповідних медичних довідок, не спричинить порушення прав інших осіб, а лише свідчитиме про дотримання рівноваги між правом на лікарську таємницю та правом на своєчасний розгляд справи.

На відміну від наведеної норми, ст. 202 ЦПК передбачає право суду зупинити провадження у справі у випадку захворювання сторони, підтвердженого медичною довідкою, що виключає можливість явки до суду протягом тривалого часу. Таким чином, розкриття лікарської таємниці для зупинення провадження в справі з підстав хвороби є обов'язковим. Обов'язковим є проведення судово-медичної, судово-психіатричної експертизи в деяких категоріях справ. Саме тому слід вважати, що у випадках, коли особа сама в цивільному процесі ініціює питання про розкриття відомостей про звернення до медичного закладу і стан свого здоров'я, то витребування і дослідження будь-яких медичних довідок не є порушенням її прав, а лише свідчить про обрані нею межі здійснення права на повагу до медичної таємниці.

Разом з тим, витребування та дослідження інформації, що становить лікарську таємницю без згоди особи є порушенням її прав. Виходячи з положень ст. 301 ЦК уявляється, що будь-які клопотання про витребування відомостей про стан здоров'я особи без її згоди, не можуть бути задоволені (за виключенням обмежених випадків, спеціально передба-

чених законом). Адже за положеннями зазначеної норми, фізична особа сама визначає своє особисте життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб. За ч. 4. ст. 10 ЦПК суд сприяє всебічному і повному з'ясуванню обставин справи: роз'яснює особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, попереджує про наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій і сприяє здійсненню їхніх прав. Тож з огляду на особливості розкриття лікарської таємниці у цивільному процесі, суд може роз'яснити положення ст. 6 ЦПК, яка допускає закритий розгляд справи у разі, якщо відкритий розгляд може привести до розголошення таємниці, яка охороняється законом, а також за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, з метою запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони їх життя.

Таким чином, законодавчо передбачені певні гарантії дотримання прав на лікарську таємницю, які слід враховувати при здійсненні цивільного судочинства.

Стоянова Т. А.

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КРИТЕРІЙ РОЗМЕЖУВАННЯ СПРАВ ПОЗОВНОГО ТА ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Згідно ст. 234 ЦПК України окреме провадження — це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи, або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав, або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Традиційно окреме провадження розглядається з позиції протиставлення з позовним провадженням, виокремлюються ознаки, що відрізняють справи окремого провадження від справ позовного [1, с. 24; 2, с. 301; 3, с. 396; 4, с. 34]. З урахуванням того, що перелік справ, що підлягають розгляду в порядку окремого провадження не є вичерпним представляється доцільним розглянути питання щодо критерію розмежування справ позовного та окремого провадження. Питанням розмежу-